

Peter Hinckelmann Daniel Drencanus

De Anabaptismo Disputatio Elenctica Secunda Complectens Sectae Anabaptisticae Errores refutatos in loco De Deo Triuno

Rostochii: Litteris Reusnerianis, 1613

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn737663138>

Druck Freier Zugang

*P. Kinkelmann.
R.M. theol. 1613.*

Collectio de anabaptismo, P. Hinkelmann, Fräses

- 1) W. Mallerii, De SS. scriptura 1613
- 2) D. Dencanus, De Deo Trinitate 1613
- 3) N. Waltherii, De Persona Christi 1613
- 4) M. Strubini, De baptismo 1613
- 5) J. Taimmanni, De coena domini 1613
- 6) A. Friderici, De peccato originali 1613
- 7) P. Blankenhagen, De ecclesia 1613
- 8) J. Mulleri, De ministris ecclesie 1613
- 9) J. Sperberii, De ministerio ecclesiastico 1613
- 10) E. Lolepiti, De justificatione 1613
- 11) V. Garmannii, De bonis operibus 1613
- 12) J. von Bülowii, De libertate christiana 1613
- 13) P. Schauringii, De magistratu politico 1613
- 14) J. von Dike, De iudicio 1613
- 15) P. Michael, De conjugio 1613
- 16) D. Westermi, De fine aucto 1613
- 17) G. Machau, De mercatura 1613
- 18) B. Smoldini, De resurrectione 1613

DE ANABAPTISMO
Disputatio Elenctica
Prima
Complectens Hæresios Anabaptistarum
refutationem in loco

DE
S. S. SCRIPTURA,
quæ
divinâ S. S. Spiritus-âssistente gratiâ
sub Præsidio.

M. PETRI HINCKELMANNI
Verbi divini Ministro
ad privatam cognitionem proponit
JOHANNES MULLERUS
Hofensis

Rostock
Literis Kaufmannianis
Anno 1673.

ad vitam aeternam procladunt, ex se carna homini videlicet
videlicet rem caelestem eximunt, justificationis articulum de
pravum & corrumpunt, & in alijs praeterea articulis religionis
Christianam allatram.

V. Quam etiam iniqui sint erga Magistratum & oeconomiam
exinde liquet, quod illum dicunt Deo non placere, & ipse
eundem, quantum in ipso est, tollere, iudicia civilia contem-
nere, iuramenta prohibere, subditos in rebellionem excitare
non verentur; in hac non modo communionem bonorum praecipere
volunt, sed et mulierum permittunt, divortia faciunt, Polygamiam
introducunt; imo sexcentos praeterea alios errores blasphemice
mos & solides quos omnes hoc loco recensere neque attinet, neque
fieri potest, cum quilibet illorum pro libito erroris subreptae
& mandatos fringat & sonnet.

VI. Hi tamen pauci, quos modo recensimus, quod ad progrediendum
ostendunt, & diabolum per fanaticorum horum hominum conatibus
eternam salutem perire, & in hunc mundum, evertere ipsi
vicariorum (quod deo clementissime avertat) extremam miseri-
am & calamitatem introducere laborare. Propterea certo cui-
libet homini Christiano iocundum, ut quovis tempore non modo vi-
get diligenter & ad quemlibet horum incursum paratissimus
verum etiam quoniam blasphemiam non carniunt aduersari, sed clar-
issimum sese insinuat, perberg & domos percipiant, ut eorum fra-
des extirpare, & idcirco pestiferas excedere sicut.

VII. Hinc igitur & notis animus est, post felicem hactenus abso-
luta in populi & Calvinismi errorum reputationem, illorum etiam
obtinam & latebris aliquantulum in lucem protrahere, de qua illa
ad normam S. Scripturae & verae rationis fundamenta examinata
gram dixeruntur inspicere, illorum absurdissimarum hominum
errores magis ac magis detegantur, & contra animi nostri in-
veritate conclusi contra illorum insulationes ac argutias corru-
rentur & confirmantur.

VIII. Hoc ut ordine fiat, in hac disquisitione inchoamus de
S. Scripturae & Philosophiae studio, quorum illam catenamus &
contemnit & in hunc modum arripit, hoc vero plane tollimus &
ex scholis eliminamus. Dissepemus a. illam materiam in duas ca-
pita i. de autoritate, persufatione & utilitate S. Scripturae 2. de illa

capitulum primum de auctoritate, perfectione & utilitate
S. scripturae.

Error primus.

in d. 5. scripturae
cat. h. v. l. r. f. 26
Ista Moysi, Prophetarum, Scriba & Apostolorum est manca, im-
fecta & imitatio.

Refutatio.

Quemadmodum parabola testis, semen à multis in perdit
ut peditur conuoluetur in via. Luc. 8. 15; pari ratione V. & X. T. h
anabaptisti, ut rex parvi momenti apertus se contemptum habet, & cu
populi ei imperfecti uie adhibent, ut quia hi sunt. Traditiones hinc
nos miltent, sic dissipant revelationes & somnia addunt, in eum imp
Episcopi omni utilitate S. scripturae praeferunt. Veni & eandem
hinc uinulum facile obtrinemus, si firmitatem perfectione & necessariam
utilitate illius demonstrerim.

- 1 perfectionem. Ex Domini est perfecta V. 19 V. 8. & hinc per
fectioni o persing contradicere, ob auctoritate. De q. 3. Si in perfect
Deo respiciet ad illud q. imperfectum, & illud. De
2 utilitatem. Est utilitas in docendo, arguendo, corrigendo, iustificando
2. 3. de mag. patrū consensu, de p. 2.

Error secundus.

Vetus testamentum iam ad finem venit, nec apud Isra-
amplius valet.

Refutatio.

Ann supra tota scripturam comprehendit, iam sigillatim, et par
agredimur, & V. T. sua auctoritate adiuuamur. Cum ita dicit
Lex & propheta usq. ad hunc. quod de legibus ceremoniis, &
sicut & typis illis, ipsi faller ad hunc retorquent, quod de parte
dicitur. Cui oppositur.

- 1 Verbum Dei manet in aeternum. Ita 40 V. 8. quod de X. p. 2
T. illis, Na tu X. u. dicitur & hinc & apte ex V. T. arguta defen
3 Ex lege & prophetis. Ita ^{testamentum} possunt, et gehenam effugiam,
Habeat profeta & prophetas vno laudant. & Absens par
nobis.

Error tertius.

I. libri X. T. in omnibus linguis, graeca Latina &
germanica sunt corrupti, nec reperimus amplius au-
tici.

Refutatio.

Coner saxo petiti, id quo idq. in ferd. magis & laudat
agredimur, an autem o persing, ita cu. dicitur & apte o
possent derogare. S. scripturae utilitatem, Manu arrodant
Quid videre aut, de libro S. scripturae in d. h. p. 2. corrupti

DE ANABAPTISMO
DISPUTATIO ELENCTICA
SECUNDA

*Complectens Sectæ Anabaptistica Errores
refutatos in loco*

De

DEO TRIUNO.

Quam

Divina S.S. Spiritus afsistente gratia

Sub Præsidio

M. PETRI HINKELMANNI

Verbi Divini Ministri.

Private cōsuetudine Subijcit

DANIEL DRENCANVS

V Vismariensis.

3. Non. Febr. Hora & loco confuctis.

ROSTOCHII

Litteris Reusnerianis, Anno 1613.

Σ Τ Ν Θ Ε Ω.

DISPUTATIO ANTICATA BAPTISTICA
II.

DE DEO.
CONTINUATIO.

Scripturam divinam, & huic subservientem Philosophiam quosonant loco, quæ ratione æstiment censors Anabaptistici, prima hætenus disquisitio patefecit. Sed ita patefecit, ut non unius solùm ac leviusculi errati, sed plurium convicerit illos; plus scilicet tribuentes somniis suis, & cœlestibus illis (si diis placet) revelationibus, quàm scripto Dei verbo. Quod itaq; methodi poscit ratio, progredimur jam ad sequentem immediatè articulum de Deo Triuno. Quem ipsum non minus, imò magis etiàm, quàm præcedentem convellere nobis ac conspurcare tanatica gens allaborat, dum veluti Chimæra quædam, tribus insurgens capitibus opponit se illi, quorum alio blasphemias maximè detestabiles eructat in ipsum Trinitatis numen sanctissimum; alio causam mali clamat manare non nisi à Deo, in exhausto illo bonitatis fonte: alio deniq; statuas furenter incurfat, positas in Dei memoriam, templorum ornamentum, Ecclesiæ documentum, quas omnes sine discrimine deturbatas cupit, atq; è templis Christianorum ejectas. Cui quidem monstro tricipiti ut fortiter reluctemur & feliciter, capitibus ex adverso duobus resistamus, altero, suggerente vires S. Spiritu, contra horrendas in S. Trinitatem *βλασφημίας*: altero deinde, tum contra impium illum de scelerum scaturigine clamorem, tum vesanam statuarum demolitionem, pugnaturi.

CAPUT PRIMUM.
De Trinitate.

A 2

Error

Error Primus.

Pater, Filius, & Spiritus S. sunt tria Nomina & una essentia: ideoq; nec dividendi aut discernendi.

REFUTATIO,

Notum est illud proteritum; veritatem simplicem esse, multiplex autem mendacium: probant hoc suo etiam exemplo adversarij nostri Anabaptista, dum novis adinventis identidem & communi superadditis furori (Baptismatis dico oppugnationem, unde nomen sortiti commune) opinionibus erroneis, in varias abiere familias; ut (a) Servetianorum, Simonianorum, Praxeianorum, Sabellianorum, Samosatensianorum ac Priscillianistarum. Qui olim de divinitate docuerunt, unam esse tantum ejus $\epsilon\upsilon\sigma\omega\sigma\tau\iota\upsilon$, eandemq; alio atq; alio respectu, nunc Patrem, nunc Filium, nunc Spiritum S. appellari, perinde ut aliquem pro diverso respectu jam patremfamilias, jam pastorem Ecclesiae, jam pauperum provisorem vocitamus. Quin imò scribere non veretur homo desperatissimus Servetus, omnes, qui Trinitatem statuunt in essentia Dei, esse à Deo, nec Deum habere, nisi tripartitum, & aggregativum & confictum, non absolutum seu perfectum; imò habere deos imaginarios, & (quod audiens cohorresco) illusiones Daemoniorum. Quibus omnibus ut simul respondeamus, & distinctas non nominibus tantum, sed reapse divinitatis $\epsilon\upsilon\sigma\omega\sigma\tau\iota\upsilon$ firmissime demonstremus, opponimus illis:

1. Clarissimam revelationem trium divinitatis personarum, factam in Christi baptismo (b). Scat ibi ad Jordanem Filius Dei, baptizatus à Iohanne: Spiritus S. in forma columbae sese demittit & clamat de caelo pater, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Ecqua posset illustrior, quàm isthaec, dari patefactio? quam non unus tantum Evangelistarum, sed consensu unanimi omnes testatam fecerunt, ac consignarunt? Ut mirum profectò sit, qua fronte aut conscientia Spiritus neget vertiginosus id, quod oculis quasi subiectum intueatur.

2. Ba

Anabapt. in
Colloq.
Francken-
thal.

a) Vide D.
Schlußel-
burgii Cat.
Hæret. lib.
10 f. 82. lib.
11. f. 3. & 22.

b) Mat. 3. 16
Mar. 1. 10.
Luc. 3. 22.
oh. 1. 32.

2. *Baptismatis nostri institutionem (c), in qua expressa trium personarum est mentio. Personarum, inquam, realiter distinctarum, non appellationum solummodo, unam* *consociatv* *denotantium. Quod ipsum nisi intendere Christus voluisset, ad unitatem* *ϕ. 15. p. 18* *divinitatis indicandam, unico potius ac simplici nomine fuisset usus, quam trina appellatione tautologica.*

c) Matt. 28.
19

3. *Essata Servatoris alia, quibus discretè ac luculenter Trinitatem asseruit, verbis distinctis distinctas indigicans* *consociatv*. *Ut quando inquit (d) Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis Spiritum veritatis: ubi alia persona rogans, alia rogata, alia danda seu mittenda. Item: cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum Veritatis. Succenturiatur his, quod scriptum in epistola Johannis prima (e): Tres sunt, qui testimonium perhibent in celo, pater, verbum, & Spiritus S. & hi tres unum sunt. Unum, puta, ratione essentia seu Deitatis, quam totam & indivisam quivis eorum, participat, dicitur, adeoque sunt & dicuntur Deus triunus. Et Apostolus Paulus expressam trium personarum facit mentionem, inquiens (f): Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus, sit cum omnibus vobis. Et alibi: Ex ipso, per ipsum & in ipso sunt omnia, ipsi honor & gloria.*

d) Joh. 14.
16. c. 15. 26.

e) 1. Joh. 5. 7.

f) 2. Cor. 13.
13.
Rom. 11. 36.

4. *Dicitur etiam illa N. T. in quibus distinctè Patris & Filii fit mentio, ac hujusmodi actiones & opera, quæ non nisi singularibus & à se invicem certis proprietatibus characteristicis distinctis Personis competunt, singulis tribuuntur (g) ita tamen ne excludatur Spiritus Sanctus, iuxta illud D. Lutheri: Duabus Personis in Scriptura nominatis, simul significatur Persona Spiritus sancti loquentis in Scriptura, non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines (h).*

g) Joh. 1. 1.
14. 18. c. 3.
16. 17. 35. c.
4. 34. c. 15. 17.
19. 22. 23. 26.
36. c. 6. 29.
40. 44. c. 8.
16. 54. c. 10.
17. 30. 37. 38.
c. 12. 27. c. 17
30.

5. *Quia vero ignotum Ecclesie veteris Testamenti, nec creditum hunc de Trinitate articulum Adversarii affirmant, jubemus*

A 3

in spi-

h) 2. Pet. 1. 21

i) Gen. 1, 1, 2.
3.

k) Joh. 1, 1.

l) Gen. 18, 2.
Psal. 2, 7, 33.
6. & 110, 1.
Esa. 6, 3, 48.
Gen. 1, 26, c.
11, 7, c. 19.
24, c. 3, 5, 7.
Deut. 6, 2, 6.
Ios. 24, 19.
Mal. 1, 6.

inspicere illud paulo penetratius, & invenient non uno in loco, sed quam plurimis solidissime eundem fundatum: ut in historia creationis, ubi omnes personæ Deitatis expresse significantur (i) Pater quidem, quod is dicendo, seu verbo suo condiderit omnia. Deinde illud ipsum dicere seu sermo (non in aerem evanescens, sed se ipso subsistens, quemadmodum Spiritus ipse Sanctus per Joh. (k) explicat, ex historia creationis Deitatem Christi adferturus) secundam exprimit Deitatis Personam, λόγος, per quem facta omnia. Tertio Spiritus Domini exprimitur eadem, qui universam illam indigestam molem primò conditam, fovisse scribitur & sustentasse. Patet idem (l) ex apparitione illa trium virorum, venientium ad Abrahamum, patet ex Psalmis, ex Prophetis, ex Phrasibus, in fonte singularibus, quæ ceu digito Personarum in Deo pluralitatem designant.

6. Quod si quaeratur, quomodo trina esse divinitatis essentia possit, quæ dividua non est, & partes habet nullas? Respondendū hic Orthodoxi, ipsam quidem per se divinam essentiam, partibus essentia individua esse (ὅλος ὁλον τι) quippe unam simplicissimè. Nihilominus tamen per & propter differentias quasdam seu proprietates essentialia, id quod essentialiter nequaquam est dividuum, respectu rationis & definitionis, qua intelligitur, quid sit Deus, dividuum fieri. Ac proinde consequens non esse, ut quæ essentia unum & idem sunt, propterea etiam simpliciter idem, & omnino unum sint: sicut quæ simpliciter unum non sunt, ideo essentia separata sint. Declarare solent hoc, exemplo anime. Anima enim hominis per essentiam una est, quæ tamen interim facultatibus maxime dividua, realiter quidem, ac non essentialiter inter se discrepantibus. Sic Deus cum unus sit, propterea tamen non omnino & simpliciter unus idemq; dicitur, nisi per essentiam. Interim rationibus hypostaticis differt sane, ut Personæ quidem sint distinctæ, non tamen essentia diversa, sed unus Deus, qui est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus.

7. Ad.

7. *Addimus his Antiquitatis veneranda Sententiam, quam nobiscum ἐπιπέφω hoc de mysterio μονοθεΐω fovit semper, ac promovit. Omnes, inquit Augustinus, quos legere potui, qui ante me scripserunt, hoc in tenderunt secundum scripturas docere, quod Pater & Filius, & Spiritus Sanctus unius, ejusdemq; substantie inseparabili equalitate divinam insinuant unitatem. Ideoq; non sunt tres Dii, sed unus est Deus, quamvis Pater filium genuerit, & ideo Filius non sit, qui Pater. Gregorius: ipse cerce sic de his sentio & libenter sentio, dum quis quis mihi amicus est, idem facit, colendum ut Deum esse patrem, colendum ut Deum filium, colendum ut Deum Spiritum S. proprietates tres, & Deitatem unam; Quippe quæ nihil partiatur, si ve gloriam spectes, si ve honorem, si ve essentiam, si ve regnum. Idem: Apertè tunc videbimus, quomodo unum indivisibiliter tria sunt, & indivisibiliter tria unum. Cyrillus: Non ignoravit Moses, quod Deus unus, hoc est, una Deitatis natura, in sancta & consubstantiabili Trinitate adoretur, nempe in Patre & Filio & Spiritu S.*

Lib. 1. de
Trin. c. 4.
De The. ks.
In Moral.
Cont. Iulii.
lib. 4.

Error Secundus.

Personæ vocabulum, quia in sacris litteris non invenitur, merito rejicitur.

Anab. in
Coll. Embd

REFUTATIO.

Ad Scopum eundem, quem propositum sibi prior habebat, hic eundem error collimat, nempe ut sublato personæ vocabulo, quod jam pridem usu receptum ab Ecclesia, & multo cum fructu presentis negotio accommodatum constat, discrimen personarum facilius auferretur. Nam, uti liquet ex Augustino (a), adversus hereticorum ἐπίστα, versuciam, & insultus necessitate partim illud, in usum venire cepit: ne videlicet vocabulo latino substantiæ, quo vox utraq; Græcorum τὸν ἑῷς, cum ἐμοῦς, plurimum inter se

a) de Trin. l. 2
4. c. 7.

diffe-

differentes, reddi consuevit, ad palliandum suum errorem abuterentur. Pater itaq; hinc, quo sine oppugnent vocem hanc aduersarii, & cur antiquatam velint: quibus propterea occurrendum à nobis & firmis rationum momentis resistendum, quas nunc subjicimus.

1. Si ἄγγελος putent simpliciter personæ vocabulum nec omnino extra etiam Trinitatis articulum in sacris usurpatum, vehementer eos hallucinari (ne quid gravius dicam) ex Paulo liquet manifestissime, quippe qui, scribens ad Corinthios, inquit (b): simul adjuvantibus & vobis per deprecationem pro nobis: ut ex multis personis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ agantur pro nobis. Positam hic videmus personæ vocem expressissime, & quidem non pro accidentæ quodam, uti aliàs, nempe pro habitu, vel distinctione officii, sed pro substantia individua, intelligente, incommunicabili, non sustentata in alio.

2. Sin vero quo ad Trinitatem dantaxat, in sacris negent reperiri, nondum tamen à vi faciendæ veritati sibi temperant. Nam licet concedamus, sic quidem ἄγγελος esse minus secundum litteram seu αὐτολεξεί; insciamur tamen secundum sensum, vel rem ipsam: quæ profectò cum in superiore refutando errore, invictis astructa sit testimoniis, tam ex veteri, quam novo Testamento adductis, pluribus eandem hic operose demonstrare, necessarium minime videtur.

3. Majoris tamen evidentiæ gratia talem ponimus syllogismum: Definitio cui competit, eidem & definitum. Atqui personæ definitio, quæ est, esse substantiam individuan, intelligentem, incommunicabilem, non sustentatam ab alio; convenit per omnium Patri, cum Filio, cum Spiritui S. non ut uni ἰφιστάδῳ, sed ut tribus realiter distinctis. Realiter dico, quamvis minime essentialiter, quemadmodum essentiis discretæ subsistunt personæ creatæ, V. G. Petrus, Iacobus, Andreas qui non tantum tres personæ, sed tres etiam homines essentialiter distincti dicuntur. Sed alia est ratio divinitatis personarum, quæ, quod una de alia non prædicatur, neq;

una

neq; una alteri inest, vel ut subjecto accidens, vel ut toti Pars
quædam constituens, sed quod sua propria ratione & definitione
quævis earum se ipsa subsistit incommunicabiliter, ea propter perso-
nae appellantur: & merito appellantur, cum per eas alium atq; ali-
um in divinitate scriptura noceat, tametsi non aliud, atq; aliud.

4. Vanitas itaq; argumenti in Errore positi, quo contra nos
adversarii utuntur, manifestè hinc apparet: quam suis etiam An-
titrinitariis sancti Patres ostenderunt, his verbis: quædam sunt &
dicuntur in scriptura, quædam sunt, tametsi non dicantur. Et Au-
gustinus inquit (c). Licuit loquendi, ac disputandi necessita-
te tres personas dicere, non quia scriptura dicit, sed quia non con-
tradicit.

c) I. 7. de
Trin. c. 4.

CAPUT SECUNDUM.

De Cauſa peccati & status.

Error Primus.

Deus prohibere posset peccata, si iis non delectaretur. Deus peccata Cain, Saul, & aliorum impiorum o-
peratus est.

D. Schlufs.
ibid. f. 3. 27.

REFUTATIO.

Ab antitrinitariis Anabaptistis ad classem nunc aliam di-
gredimur, eam, quæ causam mali seu peccatorum in Deum rejicit
ter optimum, quem non modo probare ea, sed in impiis ipsum opera-
ri statuit, amice conspirans ita cum gente Calvinii sequa (a), & viri-
bus conjunctis nos, qui contrarium amplectimur, aggrediens. Sed neq;
hic deest, quo nos tueamur; & mali causam à Deo nostro benedicto
removeamus.

a) vide Cal-
vinismi Dif.
8 c. 1. Et. 4.
c. 2. Et. 1.

1. Nam nitimur sacri codicis præsidio, in quo passim ita De-
um describit Spiritus Sanctus, ut qui peccati auctorem dicant De-
um, ipsi sancto Spiritui in os contradicant, utpote qui Deum (a) &
summe bonum esse & omnia facere bona testatur, ideoq; non velle

a) Mar. 10 18
Rom. 9. 14.
Gen. 1. 30.

B

pecca-

Pfal. 5. 5. 7.
Exod. 20. 5.
Soph. 3. 5.
Sap. 14. 30.
Pfal. 73. 18.
Ier. 9. 9.
Esa. 65. 6. 7.

b) Gen. 7. 21
c. 19. 24.

c) Rom. 1.
6. 35.
Iob. 4. 2.

peccata, sed odisse potius ac punire, multo minus mandare cuiquam male agere aut ad male agendum impellere. Aus ergo falsa hæc & similia erunt de Deo effata: aut impia Anabaptistarum opinio. Atqui illud absurdissimum, hoc itaq; verissimum.

2. Tum Deum peccatis non delectari, multo minus eadem operari, tot ostendunt exemplorum myriades, punitorum à Deo hominum ob peccata: ut præ cæteris luculenter patet tum in illis, qui diluvio perierunt, tum in Sodomitis, qui incendio (b) Et quid aliud est mors hominum communis, & tot calamitatum maria, quæ nobis transfretanda, quam ad versus peccata odij atq; iræ divinæ gravissimæ argumenta?

3. Nec rationibus desitui mur, quibus idem concludi potest & oprime, quales suppeditat prægnatissimas 1. Perfectio Dei summa. 2. Ipsa bonitas. 3. Voluntas & Natura. 4. Immutabilitas. Quomodo enim, qui perfectissimus est, tale quid causet, quod nil nisi mera est imperfectio? Cujus natura bonitas ipsissima, quomodo malum is velit aut operetur? cum præsertim unum sint indivisum, natura ejus ac voluntas, ut quidquid illi repugnat, repugnet & huic. Imo negaret semetipsum Deus, nec immutabiliter idem perpetuo maneret, si nunc bonus esset, nunc verò malus: bonus quidem, quatenus boni; malus, quatenus mali author esset. Quandoquidem qui vult & efficit malum, malus est, qui bonum, bonus.

4. At verò inquiunt adversarii, cum possit impedire peccatum Deus, nec tamen facit, minime liberandus ab ejus causa, sed delectari potius diceretur illo, ideoq; ad peccandum homines incitare. Quasi vero ab hominibus ad Deum argumentari bona licet at consequentia. Nam homo quidem ex debito peccatum, si potest impedire tenetur, quod si non faciat, immunis omnino non est à culpa peccati, quemudmodum pater ex debito prohibere tenetur delicta filiorum: Christianus, gladium eripero, vel non subministrare furioso. Atqui de Deo idem dici nullatenus poterit, cum, teste Apostolo (c), nemini quidquam debeat, sed ita hominem condiderit, non
ut vel

ut velle peccare; constitutum tamen interim in ea libertate, ut
posset velle; tanta luce ornatum, ut posset non velle. Quam lucem
& libertatem quia per lapsum sibi perdidit homo, ita quidem, ut
semper ad malum nunc sit pronus & proclivis, fieri illud magna
tolerantia Deus permittit, sed non ita permittit, quin ex eo bonum
eliciat. Non igitur exigenda rationes ab eo sui consilii, aut ex sen-
su humano de eo iudicandum, quod sacrilegum esse ait Hierony-
mus (d).

5. Quamvis autem homo, ut causa particularis & secunda
absq; primæ & universalis influxu non agat, quippe (e) habens de-
pendentiam ab hac omnem tum in esse, tum in fieri, tum in operari.
Non tamen concurrat ad effectum secundum causa universalis, nisi
quatenus ille ratione aiquam positivã & non negativã (peccatum)
denotat è causa secunda. Quocirca bene distinguamus oportet inter
motum, actionem, sustentationem ac conservationem, qui Deum au-
thorem habent, sicuti scriptum legimus: in ipso vivimus, sumus, &
movemur; & inter ἀνάγκη, motui illi adhaerentẽ, quæ à Deo non
est, sed ab hominis voluntate prava, quæ deficit à Deo.

6. Simili rem tali declaramus. In homicidio duo sunt, motus
ipse occidentis, qui, ut actio generalis ex Deo oritur, & motus in-
ordinatio, quæ ad rem fertur illicitam, adeoq; declinans à lege di-
vina, Deum non habet causam, sed hominis voluntatem. Augusti-
nus claudicationis utitur exemplo: in qua 1. ipse progressionis est
actus. 2. deformitas sive defectus in progressu. Ille pendet ab ani-
ma potentia locomotiva: hæc neuriquam, sed à corporis vitio, luxa-
tione nimirum seu incurvatione tibiæ, quæ si recta esset, motus quo-
que ejus foret rectus. Sic etiam actiones nostras movet Deus ac sus-
tinet: ἀνάγκη verò actiones ipsi vitiamus.

7. Ex jam dictis ergo liquido liquet, quæ pietate causa peccato-
rum Deus statuatur. Quibus patres etiam omnium seculorum sio-
is quisq; adjectis calculis suffragantur. Sic enim ex illis scribit Ful-
gentius (f). Ejus rei Deus non est auror, cujus vindex est & ultor
iniqui-

d) in cap. 3.
Hierem.

e) Scal. ex.
359. l. 3. Thō
l. 3. Contr.
grnt. c. 67.
Scal. l. 3. po.
et. cap. 8.

f) lib. 1. ad
Monim.
In Hom.

g) Dial. de
furt.

h) lib. 2. de
Repub.

Anab. An-
tuerp.

a) vide Cal-
vismi disp.
14. c. 1. Et. 5

iniquitatem, quam punit, ipse non facit: & sicut peccatum in Deo non est, ita peccatum ex eo non est. Item: Absit hoc à nobis & omnibus Christianis, ut causam cujuslibet peccati quisquam deputare divinæ audeat aequitati. Basilius tantundem esse dicit, Deum asserere peccati authorem, & negare esse Deum. Quin imò Ethnici quoq; saniores hoc agnoverunt, meliores hac in parte cum Anabaptistis nostris eum Calvinianis. In Platone (g) enim elegans hic habetur locus: Nullo modo Deus dicendus est causa mali, quippe cum sit semper bonus, adeoq; ipsa bonitas, ut longè tolerabilius sit affirmare ignem sive solem esse causam frigoris, quàm asserere Deum esse causam peccati. Idem alibi: (h) Deus est omnis boni causa & author. Est ergo scelerati mendacii, statuere Deum quocunq; modo peccati authorem.

Error Secundus.

Prorsus nullæ statuæ sunt ferendæ: quia Exod. 20. mandatum est, non facies tibi sculptile.

REFUTATIO.

Huic errori, qui, sicuti precedens ille, præter Catapaptistas patronos iridè cepit Calvinianos (a), occasione dedit, ut opinor, idolomania Pontificiorum, deferentium honores divinos ipsis manuum suarum operibus. Quam illi visam & agnitam à se, fugere volentes ac devitare, quippe rem Deo maximè invisam, rationem habuere nullam divèrbu veteris, monentis; Ita fugiendum esse, ne præter casam. Damnant enim & remotas è conspectu dicunt oportere non tantum illas imagines, quæ scandalum præbeant, & quas cultu homines idololatriæ venerentur; sed quas cunq; simpliciter, sive annexam habeant opinionis hominum superstitionem, sive non habeant: & hoc præcipi mandato divino de non faciendis sculptilibus. Nos verò ut abusum statuarum papisticum exsecratur, sic odium
in eas

in eas Iconoclastarum plus quàm Vaticanianum, & vanum esse, & præcepto divino, de hæc intellectu, contrarium arbitramur, quod sequencijs probatum imus.

1. Nihil tam exosum Deo, quàm idololatriam esse, sacræ passim pandectæ testantur: quæ ipsa qua ratione committatur, interdicitum illud (a) de statutis luculeuter exponit, nimirum si quid homines vel eorum, quæ sunt in cælo sursum, vel eorum quæ in terra deorsum, vel eorum, quæ in aqua sub terris imagine quadam representatum sibi conceptum ve adorent aut colant. Vbi vim habent præcipuam verba: Non adorabis ea (Sculptilia) neq; coles, quippe quæ finem indigant certum, cuius solius gratia abominabile Deo sit, quod alioquin tolerabile est, & acceptabile. Finem illum clariùs etiam Deus exprimit in (b) Levitico, quando sic ait: Ego Dominus Deus vester: Non facietis vobis Idolum & sculptile nec statuam erigatis, nec in signem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. Quo nomine iuste quidem & merito impietatis accusantur, qui (c) adorant sculptilia, vel colunt, & qui in simulacris suis gloriantur, nos verò non item, cum nullis ea cultibus prosequamur, nil divini tribuamus, Discrimen igitur, quod inde emergit, licitarum imaginum & illicitarum, probe notandum venit, videlicet prohibentur quæcumq; causa cultus pictæ, vel fictæ, vel quovis modo fabricatæ: non prohibentur, si quæ finem ob alium, usus ad alios efformentur.

2. Nec desunt exempla nobis, eorum, qui sine ulla mandati divini violatione, imò Deo ipso iubente, statuas crexerunt. Ita Jacob & Iosue lapides posuerunt, in testimonium fæderis icthi cum Deo. Samuel erigit lapidem ad iutorij. Israelitæ quidam altare extruunt ad ripam Iordanis, in testimonium societatis cum hereditate Domini. Aeneum quoq; serpentem fieri Deus ipse mandavit, qui servatus in populo ejus, inde à Salomone usq; ad Ezechia tempora, annos 700. & ultra. Ex his consimilibusq; alijs elucescit, aut Deum sibi metipsi contrariari talibus tum præcipiendis, tum

a) Exo. 20. 4
Deut. 5. 8.

b) Lev. 26. 1

c) Lev. 26. 17
Plal. 96. 7.

d) Gen. 12.
18.
Ios. 4. 5. 6. 7.
c. 22. 10. 23.
24. 25. 26.
27.
1. Reg. 7. 12.
13.

approbandi; aut discrimen imaginum necessario admittendum.
Sed & totum illud est absonum, hoc ergo consonum.

3. Quin imò argumentum quoque suppeditat naturalis mentis humana facultas ea, quae vim sibi divinitus habet impressam efficiendi ideas rerum, effectusque in phantasia exprimendi, quae eadem quotidie utitur, & in omnibus subinde tam divinis, quam humanis negotiis, per conceptas animo formas ac similitudines rerum operatur. Quod si sic circa peccatum, ut sic certissime; nisi à Dei lege naturam destrui ac everti putandum; sequitur eandem imaginem, quae in animo nostro sancta & pia est, neutiquam dici posse profanam aut impiam, si certo linearum ductu sive picturam oculis, perque oculos animo subiciatur; quandoquidem veritas in re primum est, deinde in animo, sive intellectum tanquam speculo, hoc est notionibus ipsi rei adequatis, denique in sermone, quo notiones explicantur, ipsis notionibus & rei adequato.

4. Etsi autem, quo ad Dei essentiam ipsam, nulle dantur omnino, quae eam representent, imagines, cum infinita illa sit: ac spiritalis: tales tamen dantur, quibus conspiciendum ipse se praebeat cuiusmodi sunt (e) rubus ardens, senex solio insidens, aliaque forma, quibus se Deus ipse quasi pinxit, & hominum sensibus quodammodo objecit. Has enim cum scriptura proponat, mens nostra concipiat & sibi imaginetur, quid causa est, cur easdem pingere non liceat aut adumbrare? Neque obstat mandatum de imaginibus: tollit namque omnem dubitationem diversitas finis. Rubum quippe ardentem non ideo pingimus, ut Deum exprimat ipsum, qualis est in essentia, ut adoretur, ut colatur; sed ut rem olim gestam spectantibus in memoriam revocet. Quod idem de ceteris quoque accipiendum cum Christi tum sanctorum imaginibus.

5. Sobrium hunc usum imaginum etiam Patres approbasse certum est, quod perspicue patet ex Gregorio Nysseno (f) qui inter reliqua hanc ponit sententiam generalem: Solet etiam pictura

(e) Exod. 3.
2. 5.
Dan. 7. 13.

(f) Orat. de
Theod.
Martyre.

tacens

vatens in pariete loqui, maximeq̄ prodesse. Quem usum postea
sexta Synodi decretum confirmavit. Notandum verò propter
conversorum ex paganis infirmitatem nullas in primitiva Ecclesia
visas esse imagines in templis, ne videlicet illi, qui ad superstitionem
proni, occasionem lapsus haberent. Quod si à nostris quoq̄ ho-
minibus foret timendum, (quod tamen in tantà luce Ev-
angelii vix credibile) quid faciendum nobis in re
adiaphora, videremus.

Anno Dn.
680.

Iuveni praestanti solideq; Erudito

DN. DANIELI DRENCANO Wisma-
riensi Anabaptistas retutans.

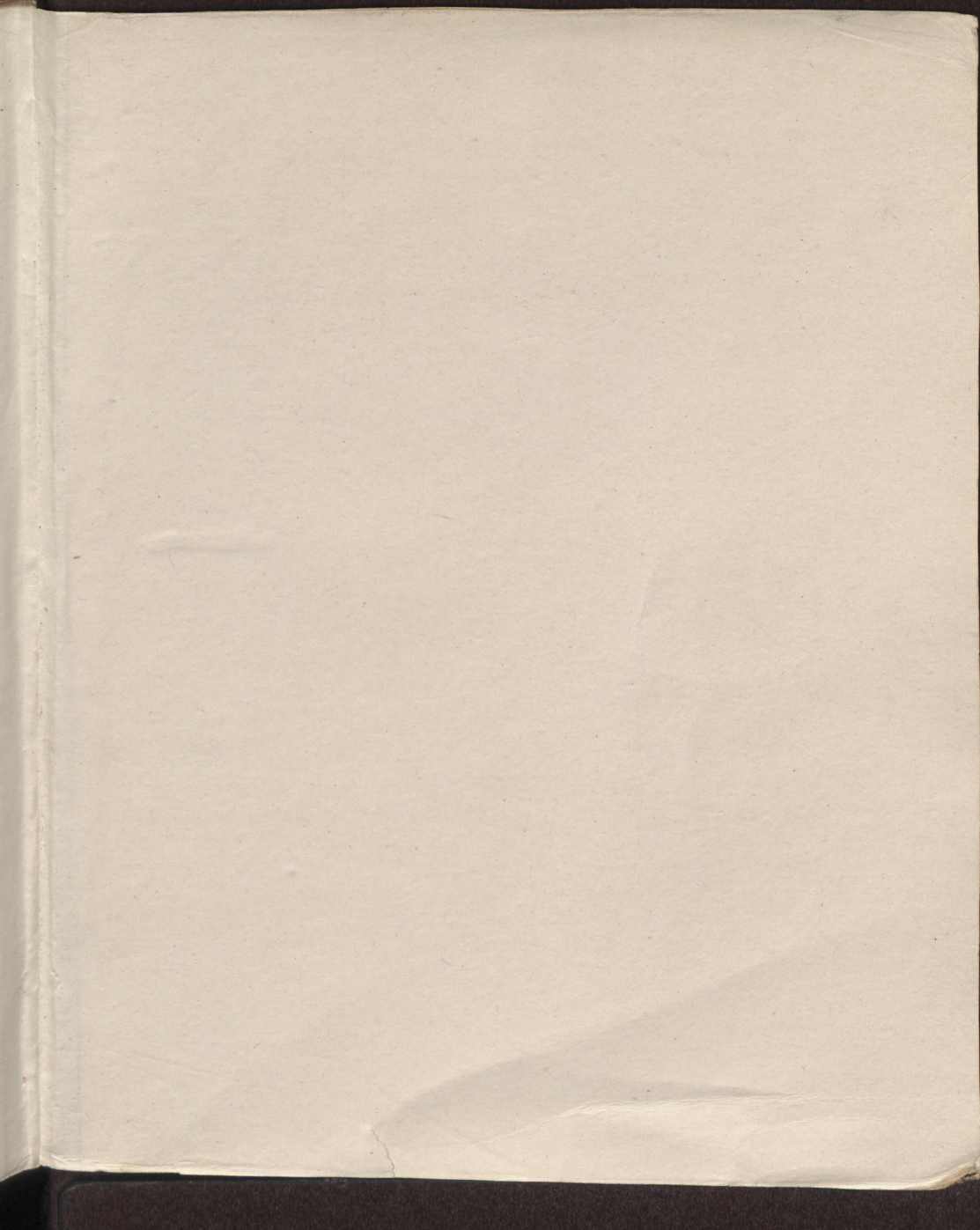
Isthaec digna novo sanè Daniele palestra,
Quam, DRENCANE, subis, omine nixæ tuo.
Ille etenim Assyria veneratum à gente Colossum
Sustulit ascitq; arguit ore frui:
Tu quod Serueti finxit vesania numen
Destruis, ut furva nocte parente satum.
Illi olim, nebulis quæ oracula vexerat atris
Somnus, in aprico constituisse datum:
Tuq; effata Dei, Calvini Lerna tenebris
Quæ implicuit, liquido sole micare jubes.
Illum non ausi vel hianti fauce Leones
Prendere, prendendum sed caput hostis erat.
Tu Phlegethontiacas divini pellis honoris
Fures, & proprie famæ inhiare doces.
Euge nova ergo tui DANIEL DANIELIS abunda
Virtute, infractq; assere corde Deum.
Hocce tuum dives valet ingenium, hocce profunda
Flumina doctrine, hoc vocis amica venus.
Sic ubi Achilleis perfringis Menmona plagis,
Transiet æthereas ardua fama plagas.

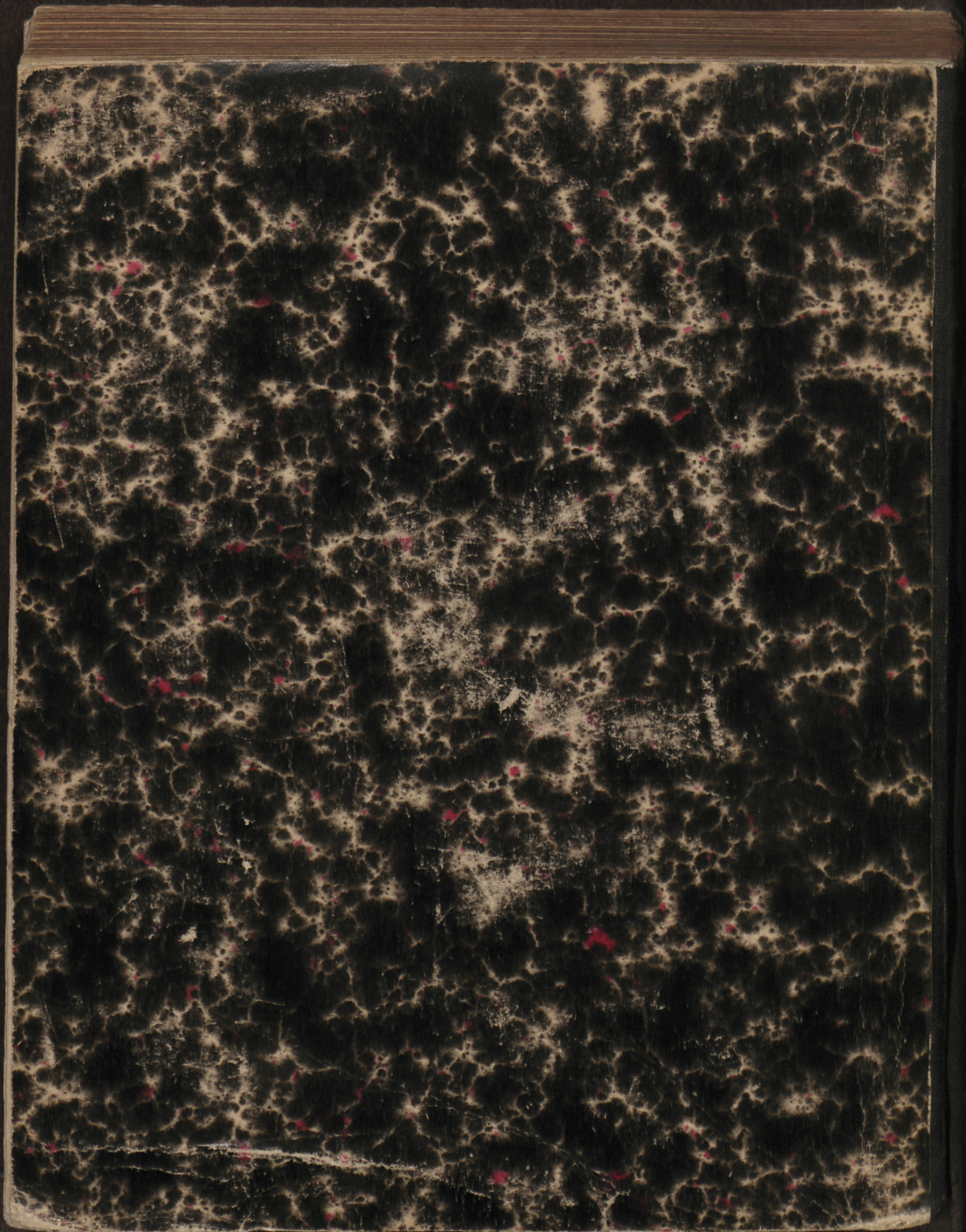
Fratri amicissimo

Lubens merito

deproperabam

Joannes Cluverus Cremp. Holsar.

presenti hoc errore pronunciet, qui & olim sua
 auctores partim propagatores in Ecclesia
 Originem Alexandrina Ecclesia antisitem
 Palestinas; nunc iterum resuscitatur à nonni
 rum in proscenium educitur, palliatur, com
 impij hujus dogmatis absurditas eò magis innot
 literarum & rationum stateram examinanda

1. Contrariantur illi scriptura dicta ea, qua
 diabolorum & hominum damnatorum aterna
 desituras esse perspicue confirmant(a): qua ve
 morientem asserunt: Iram Dei mansuram sup
 esse ignem inexstingvibilem, interitum aterna
 ternum, iudicium sine misericordia, pronunciat
 extremo die abiecturum maledictos in supplic
 Quod si itaq; homines damnati usq; in aterna
 lumen & Diaboli in secula seculorum crucia
 tandem erunt salvandi, aut quis finis penis ipj
 Neq; est, ut quis cavilletur, vocabulum aterna
 lutam sine fine perpetuitatem, sed periodicam
 temporis limitatam diuturnitatem denotare. I
 quationi accommodari non potest: siquidem
 quam convincitur, quod pœna damnatorum
 ra sint, sed potius constat, nullam mutatione
 summi iudicis, quo ad statum rerum. futuram
 aeternum, simpliciter in propria significatione
 quid assumitur, pro figmento reputamus.

2. Deinde & rationes contra prodigiosum h
 tant. 1. Quia damnatorum peccata mortali
 temporalia violant & contempnunt aeternum
 videlicet Deum, & aeternam vitam; iustissime
 aeternis pœnis puniuntur. Cum enim duplex sit
 cundum intentionem acerbatis, & secundum

2) Esa. 66. 24
 Ioh. 3. 36.
 Matt. 3. 12.
 2. Thef. 1. 9.
 Hebræ. 6. 2.
 Iacob. 2. 23.
 Matt. 25. 47.
 Pfal. 49.
 Apoc. 20. 10

